

Eduskuntaryhmille 3.10.2023

Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry:n kannanotto hallitusohjelmaan
ja vuoden 2024 talousarvioesitykseen

Heikoimpien vanhusten perusturvaa heikennetään

**Eläkeläisliittojen Etujärjestö EETU – PIO ry on tutustunut hallitusohjelmaan sekä
valtion vuoden 2024 talousarvioesitykseen ja haluaa lausuntonaan todeta seuraavaa**

Hallituksen tavoite rakentaa kestäväää taloutta ja hyvinvointia on oikea. EETU kantaa huolta taloustilanteesta ja erityisesti pitkään jatkuneesta valtion velkaantumisesta, joka pienentää hyvinvointivaltion taloudellista liikkumavaraa.

Pidämme ehdottoman tärkeänä, että julkisen talouden kestävyys ja velkaantumisen kääntäminen tehdään siten, ettei lopputuloksena suomalaisten hyvinvointi pitkällä aikavälillä tosiasiallisesti heikkene tai jakaudu epätasaisesti. Muistutamme, että ikääntyneillä, työuran aikana kerrytetyllä eläkkeellä elävillä suomalaisilla on työikäisiin kansalaisiin verrattuna heikommat mahdollisuudet reagoida valtion talousarviosta johtuviin leikkauksiin.

Kiitämme maamme vastuullisia päätöksentekijöitä siitä, että Suomessa taloudellinen eriarvoisuus on – poliittisten päätösten ansiosta - kansainvälisesti vertaillen ollut vähäistä, joskin viime vuosina varallisuuserot ovat jonkin verran kasvaneet. Vertailtaessa suomalaisten varallisuuden ja bkt:n kehitystä asukasta kohti muihin Pohjoismaihin, on Suomen kehitys eriytynyt muista Pohjoismaista huolestuttavalla tavalla finanssikriisin 2008 jälkeen.

Vuoden 2024 talousarvioesitykseen sisältyvien useiden sosiaaliturvaetuuksien leikkaaminen tai niiden tason alentaminen ovat omiaan edelleen lisäämään varallisuuseroja, sosiaalista eriarvoisuutta sekä vastakkainasettelua Suomessa. EETU ry katsoo, että vaikka eläkeläisten toimeentuloon on sinällään haluttu kiinnittää huomiota pidättäytymällä eläkkeiden indeksien leikkauksilta, sosiaalisen eriarvoisuuden lisääminen on riski sekä yksilöiden hyvinvoinnin että yhteiskunnan vakauden kannalta. Eriarvoisuuden voimakas lisääntyminen voi vaikuttaa luottamukseen ja väestökehitykseen, mitkä ovat perustavanlaatuisia tekijöitä eläkejärjestelmän kestävyden kannalta.

Eläkeläisjärjestöinä kiinnitämme erityistä huomiota hallitusohjelmaan sisältyvään kirjaukseen uudistaa suomalaista eläkejärjestelmää. Mielestämme hallitusohjelmaan olisi pitänyt kirjoittaa selkeämmin ja tarkemmin rajauksin, mikä on hallituksen tavoite koskien eläkeuudistusta.

Hallitusohjelman perusteella vaikuttaa siltä, että eläkejärjestelmän katsotaan olevan osa julkista taloutta ja sen tavoitteena on luoda eläkejärjestelmään sääntöpohjainen vakautusjärjestelmä. EETU suhtautuu suunnitelmaan erittäin kriittisesti. Katsomme, että työeläkejärjestelmällä ei ole suoraa yhteyttä valtion, kuntien tai hyvinvointialueiden talouteen. Työeläkkeet rahoitetaan työntekijöiden ja työnantajien maksamilla työeläkemaksuilla sekä työeläkerahastojen sijoitustuotoilla.

STM:n hallinnonala

EETU ry muistuttaa, että hyvinvointialueille suunnattu rahoitus on riittämätöntä. Tämä väistämättä johtaa eläkeläisille tärkeiden sosiaali- ja terveyspalveluiden keskittämiseen ja karsimiseen. Jos Suomen talous halutaan nousuun, on meillä oltava terveitä ja toimintakykyisiä ihmisiä jokaisessa ikä- ja väestöryhmässä. Hyvinvointialueiden rahoitusvajeen on jo tällä hetkellä arvioitu olevan 1 mrd. euroa. Sen lisäksi hallitus on sitoutunut leikkaamaan sote-menoja vielä 1,4 mrd. euroa tämän vuoden perusuraan nähden vuoteen 2027 mennessä ja yhteensä 3 mrd. euroa vuoteen 2031 mennessä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarve ei puolestaan vähene vaan kasvaa. Erityisesti perusterveydenhuollon palveluista riippuvaisia ovat työelämän ulkopuolella olevat ihmiset. Heistä ikääntyneet ovat keskeinen ryhmä.

EETU kannustaa hallitusta ja eduskuntaa julkisen terveydenhuollon vahvistamiseen ja sitä tukevan palvelusetelijärjestelmän kehittämiseen muun muassa koronapandemiasta aiheutuneiden kasvaneiden hoitojonojen ja akuutin hoitohenkilöstön vajeen johdosta.

EETU pitää tärkeänä sitä, että hallitusohjelmassa on kiinnitetty huomiota omaishoitajien asemaan. Tuemme hallituksen tavoitteita parantaa omaishoitajien asemaa yhtenäistämällä omaishoitajien kriteeristöä, omaishoitajien verotusta kohtuullistamalla ja varmistamalla riittävä lepo jokaiselle omaishoitajalle hyödyntämällä esimerkiksi palveluseteliä.

STM:n hallinnonalalle talousarvioesitys hakee 25 miljoonan euron vuotuisia säästöjä erityisosaamisen ja -palveluiden kokoamisella suuremmiksi kokonaisuuksiksi, mikä johtanee myös palveluiden keskittymiseen. Kun samaan aikaan LVM:n hallinnonalalla kaavaillaan säästöjä julkisen henkilöliikenteen ostoihin, osoittaa EETU huolensa siitä, miten huolehditaan terveyspalveluiden saatavuus myös ikääntyneille kansalaisille – joista suuri joukko joutuu turvautumaan henkilöauton sijaan jatkuvasti karsiutuvaan julkiseen liikenteeseen.

Terveystarkastuksia pyritään toteuttamaan yhä enemmän sähköisten välineiden avulla. Tällä haetaan 30 miljoonan euron säästöjä vuodesta 2027 alkaen. EETU esittää huolensa siitä, miten varmistetaan digilaitteita käyttämättömien pääsy palveluihin.

Digitaalisen asiointin ensisijaisuudesta aiotaan säätää lailla. Hallitusohjelmassa on kirjaus, että ikäihmisten erityisasema otetaan huomioon. Nyt onkin oltava tarkkana, että näin tosiaan tehdään.

EETU muistuttaa, että kun ensisijaisia etuuksia heikennetään, talousarviossa kasvatetaan viimesijaisen sosiaaliturvan, toimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotuen määrärahaa kasvatetaan. Mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kyse, sitä suurempi osuus kokonaan perusturvan varassa olevista on sen varassa pitkittyneesti. Yli 65-vuotiaiden pitkittyntä viimesijaisen perusturvan käyttöä aiheuttavat erityisesti asumismenot ja lääkekulut. Uhkana on, että pienituloisten eläkeläisten lakiin perustuva oikeus saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluita on uhattuna.

Olemme tyytyväisiä siitä, että kansaneläkeindeksiin tai kuluttajahintaindeksiin sidottujen etuuksien indeksikorotusten jäädyttäminen ei koske toimeentulotukea, eläkkeitä, vammaisuuksia, rintamalisiiä ja lääkkeiden kattokorvauksia. Sen sijaan ne koskevat eläkeläisten asumistukea. Tämä tosiasiallisesti vaikeuttaa pienituloisten eläkeläisten toimeentuloa. EETU muistuttaa, että eläkkeensaajan asumistuki kohdentuu tarkkarajaisesti

pienituloisille eläkeläisille. Se vähentää perusturvasidonnaisuutta ja on hallinnollisesti toimeentulotukea selvästi yksinkertaisempi. Eläkkeensaajan asumistuki turvaa kohtuullisen asumisen ryhmille, joiden eläkkeet ovat jääneet pieniksi ja joilla ei ole velatonta omistusasuntoa turvana. Jo ennen energian hinnan voimakasta kohoamista asumismenot olivat eläkeläisen tuloista jopa yli 40%, kun muiden kotitalouksien nettotuloista ne olivat noin 18-33 % (PTT 2020).

EETU kiittää uudistusta, jonka myötä lääkekorvausten maksukaton jaksotus ehkäisee paljon lääkkeitä käyttävien kansalaisten alkuvuoteen kohdistuvia toimeentulovaikeuksia. Toisaalta samaan aikaan samalla lääkkeiden omavastuuosuuksiin varattua määrärahaa pienennetään ja vuosittaista lääkeomavastuuosuutta kasvatetaan. Lääkkeistä lisäkorvausta saavien määrän arvioidaan alenevan 35900 henkilöllä vuodesta 2023 vuoteen 2024. Sairausvakuutuksen lääkkeistä korvaamaa osuus kokonaisuudessaan laskee vuodesta 2023. Kun samalla lääkkeet siirretään nykyisestä 10 %:n arvonlisäverokannasta 14 %:in arvonlisäkantaan, lääkkeiden hinta nousee ja vaikeutuu pienituloisten eläkeläisten mahdollisuus toteuttaa lääkärin heille määräämää lääkettä.

Kokonaisuudessaan asumisen ja lääkkeiden omavastuuosuuksien kasvattaminen heikentää entisestään kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ikääntyneiden asemaa ja lisää heidän lukumääräänsä nykyisestäään.

EETU ry:n teettämän Huomisen kynnyksellä 2022-kyselytutkimuksen perusteella eläkeläisten tämän päivän suurin huolenaihe (44 % vastaajista) on juuri eläkkeen pienuus. EETU ry muistuttaa, että julkisen talouden kaikkiaan kuuden miljardin euron sopeuttamista ei ole lupa toteuttaa eläkejärjestelmää uudistamalla.

EETU esittää huolensa siitä, että hallitusohjelmassa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitukseen kaavailut leikkaukset vaarantavat järjestöjen tarjoaman erittäin arvokkaan tuen ja avun kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. On välttämätöntä, että leikkauksista luovutaan ja hallituspuolueet pitävät kiinni lupauksestaan, jossa kaikki eduskuntapuolueet sopivat viime vaalikaudella yhdessä parlamentaarisesti järjestöjen valtionavustusten tasosta.

OKM:n hallinnonala

EETU kiittää talousarvioesitykseen sisältyvää panostusta liikunnallisen elämäntavan ja liikuntaolosuhteiden edistämiseen (20 miljoonaa euroa). Tämä voisi parantaa ikäihmistenkin liikunnan edellytyksiä, mutta määräraha on pieni ja riskinä on panostuksen kohdentaminen niin, ettei se hyödynnä ikääntyneiden kuntoliikuntaa.

Haluamme korostaa, että ikäihmisten liikuttajina sekä henkisen- ja fyysisen hyvinvoinnin tuottajina ovat maamme eläkeläisjärjestöt vertaansa vailla. Niiden toiminnan tukea tulee lisätä eikä leikata.

VM:n hallinnonala

EETU nostaa esiin työllisyysasteen myönteisen kehityksen viime vuosien aikana ja muistuttaa, että yhä useampi eläkkeellä oleva suomalainen osallistuu tänä päivänä palkkatyöhön. Mm. sosiaali- ja terveysalalla palkkatyöhön palanneet eläkeläiset ovat tärkeä työvoimaresurssi, joka paikkaa krooniseksi pahentunutta työvoimapulaa. Kokemuksellaan eläkkeeltä työhön palaavat osaajat monimuotoistavat työyhteisöjä ja antaa nuoremmille työntekijöille vuosikymmenten työkokemuksellaan tärkeää osaamispääomaa.

EETU vastustaa hallitusohjelmaan sisältyvää työtulovähennyksen poistamista alle 65-vuotiailta. Kannatamme yli 65-vuotiaiden työtulovähennyksen kaksinkertaistamista. Tavoitteena on nostaa työllisyysastetta ja kannustaa ihmisiä jatkamaan pidempään työelämässä.

Eläkkeellä työssäkäyntiin tarvitaan tämän lisäksi myös muita verotuksellisia kannustimia kuten palkkatulon ja eläketulon verotuksen eriyttäminen toisistaan. Verotuksen tulee olla sama palkkatulolle ja eläketulolle. Huomautamme, että solidaarisuusveron raja on noussemassa, mutta eläkeläisten raippaveron ei olla tekemässä muutoksia. Myös eläkeläisten raippaveron alaraja pitää nostaa samassa suhteessa kuin palkkatulon solidaarisuusvero. Verotuksen tulee olla yhdenvertaista eri tulonsaajien ja eläkkeensaajien kesken.

Vuoden 2024 budjettiesityksessä ikään perustuvan korotetun työtulovähennyksen uudelleenkohdentamisen vaikutus valtion verotuottoon v. 2024 on 28 milj. euroa. Vaikutus vuositalossa 31 milj. Euroa.

EETU pitää tervetulleena uudistuksena hallitusohjelman kirjausta laajentaa fysioterapia- ja toimintaterapiayhdistysten sekä vastaavien ammatinharjoittajien tuottama kotikuntoutus kotitalousvähennyksen piiriin.

Talousarvioesityksessä ehdotetaan korotettavaksi maapohjan kiinteistöveron alarajaa 1,3 %:iin. Tämä tarkoittaisi kiinteistöveron nostoa Omakotiliiton mukaan 245 kunnassa ja korottaisi näin asumiskustannuksia, jotka ovat muutenkin nousseet. Kiinteistöverotuksen korotus iskee lujaa eläkeläisiin. Heistä suuri joukko asuu vuosikymmeniä aikaisemmin rakennetussa omakotitalossa, joiden ylläpitoa rasittavat jo tällä hetkellä kohonneet energiakustannukset. Muistutamme, että tämän joukon omaisuus on suurelta osin kiinni omassa kodissa eikä heillä asuntomarkkinoiden murroksen takia ole välttämättä mahdollisuuksia vaihtaa asumismuotoa.

LVM hallinnonala

Kuten talousarvioesityksessä todetaan, suurimman murroksen liikenteen ja viestinnän toimialalle aiheuttavat vihreä siirtymä ja digitalisoituminen. Fossiilittomaan liikenteeseen siirtyminen on vaatinut ja vaatii jatkossakin merkittäviä toimia. Kehitys on ollut oikean suuntaista, mutta siirtymässä on vielä tehostamisen varaa.

EETU haluaa kiinnittää eduskunnan huomion ristiriitaan talousarvioesityksen tavoitteiden ja määrärahaesitysten välillä. Talousarvioesityksessäkin todetaan, että tie- ja rataverkon korjausvelka kasvaa edelleen.

Muistutamme, että Suomen yli 1,6 miljoonan eläkeläisen joukossa on satoja tuhansia eläkeläisiä, jotka liikkumisessaan joutuvat turvautumaan julkiseen henkilöliikenteeseen. Kiinnitämme eduskunnan huomiota siihen, että vuoden 2024 talousarvioesityksessä julkiseen henkilöliikenteen palveluiden ostoon ja kehittämiseen varattava määräraha on jälleen edellistä vuotta pienempi. Tämä trendi on ristiriidassa kestäväen kehityksen tavoitteiden kanssa. EETU muistuttaa, että toimiva joukkoliikenne on suurelle ikääntyneiden kansalaisten joukolle käytännössä ainoa mahdollisuus toteuttaa perustuslailla heille taattua liikkumisen vapautta. julkisen henkilöliikenteen ostoihin on varattu vuoden 2024 talousarvioesityksessä 14 miljoonaa euroa vähemmän vuoden 2023 talousarvioesitykseen verrattuna. Huomautamme, että vielä vuonna 2022 tämä määräraha oli 200 miljoonaa euroa kun vuodelle 2024 varattu määräraha on enää 87 miljoonaa euroa.

EETU jakaa hallituksen kanssa huolen digisyrjäytymisestä, joka koskettaa ikääntyneitä keskimääräistä enemmän. Pidämme hallitusohjelman kirjausta kasvokkain ja puhelimitse tapahtuvan asioinnin turvaamisesta tarpeellisena, samoin digituen tarjoamista sitä tarvitseville.

YM:n hallinnonala

EETU kiittää vuoden 2024 talousarvioesitykseen kirjattua tavoitetta hiilineutraalisuuden saavuttamiseksi ja sen saavuttamiseksi, että asuntoja on riittävästi erilaisille väestöryhmille ja ne vastaavat asukkaiden tarpeita. Talousarvioesityksessä luvataan myös edistää ikääntyneen väestön asumisen edellytyksiä ja huolehtia ikääntyneiden tarpeita vastaavien asumisratkaisujen tarjonnasta.

Muistutamme myös, että talousarvioesitykseen on kirjattu aikomus valmistella oikeudenmukaista vihreää siirtymää vuorovaikutuksessa kansalaisyhteiskunnan ja sekä sidosryhmien kanssa. EETU:n jäsenjärjestöt, kuusi valtakunnallista eläkeläisjärjestöä edustavat jäsentensä kautta 300 000 suomalaista eläkeläistä, joiden asumisen arkeen valtion talousarvioesityksellä on suora vaikutus. Olemme valmiit antamaan edustamamme väestöryhmän kokemusperäisen tiedon oikeudenmukaisen vihreän siirtymän varmistamiseen.

Korjaustoimintaan talousarvioesityksessä esitetään varattavaksi 9,55 miljoonaa euroa. Avustuksia myönnetään erityisesti iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjaamiseen, hissien jälkiasentamiseen ja liikkumisesteiden poistamiseen asuinrakennuksissa. Tämän lisäksi avustuksia voidaan myöntää kuntotutkimusten ja korjaussuunnitelmien laatimiseen. EETU muistuttaa, että ikääntyvässä Suomessa arvioidaan tarvittavan vuoteen 2030 mennessä miljoona esteetöntä asuntoa. Helpoin tapa vastata esteettömän asumisen tarpeisiin olisi varata riittävät resurssit korjaustoimintaan ja korjausavustuksista tiedottamiseen. Epäilemme että ikääntyneillä kansalaisilla ei tällä hetkellä ole riittävästi tietoa tukimahdollisuuksista eikä olemassa oleva tieto tavoita kohderyhmää.

EETU pitää tarpeellisena hallitusohjelman kirjausta kotitalousvähennyksen tilapäisen korotuksen jatkamista myös vuonna 2024. Samoin pidämme hyvänä asiana sitä, että kotitalousvähennyksen hyödyntämistä energia - ja esteettömyysremonteissa kehitetään ja laajennetaan. Mielestämme tulisi selvittää kotitalousvähennyksen laajentamista myös asunto-

osakeyhtiössä tehtävien remonttien tueksi. EETU kannattaa kotitalousavustuksen laajentamista myös niille kansalaisille, jotka eivät maksa veroja eivätkä näin ollen pysty hyötymään kotitalousvähennyksestä.

EETU esittää myös huolensa siitä, että talousarvioesityksessä esitetään luovuttavaksi avustuksista asuinrakennusten öljy- ja kaasulämmityksestä luopumiseksi. Muistutamme, että tuhannet suomalaiset ikääntyneet asuvat – aikansa lainsäädännön ja poliittisen ohjauksen mukaisesti – vuosikymmeniä sitten rakennetuissa omakotitaloissa, joiden lämmitysjärjestelmänä on tänä päivänä öljy tai turve. Eläkeläisillä on työikäiseen väestöön verrattuna rajalliset mahdollisuudet investoida näiden lämmitysjärjestelmien muuttamiseen ympäristöystävällisemmiksi.

Eläkeläisliittojen Etujärjestö EETU- PIO ry

Raimo Ikonen
puheenjohtaja
Eläkeliitto ry

Kari Kantalainen
puheenjohtaja
Kansallinen Senioriliitto ry

Simo Paassilta
puheenjohtaja
Eläkkeensaajien Keskusliitto ry

Matti Huutola
puheenjohtaja
Eläkeläiset ry

Leea Hiltunen
puheenjohtaja
KRELLI Kristilliset Eläkeläiset ry

Ulla-Maj Wideroos
puheenjohtaja
Svenska Pensionärsförbundet rf